

ANNA TERESZKIEWICZ
Kraków

Analiza gatunkowa encyklopedii internetowej Wikipedia

Ewolucja społecznych potrzeb, postęp technologiczny oraz rozwój techniki komputerowej, a przede wszystkim upowszechnienie Internetu, doprowadziły do zmian w charakterze kontaktów interpersonalnych, a także w sposobie przekazywania informacji, ich treści i specyfice. Internet, ze względu na swoją globalność, interaktywność i różnorodność spowodował nie tylko wyodrębnienie się nowych gatunków wypowiedzi typowo internetowych, takich jak blog, czat, czy lista dyskusyjna, lecz zapoczątkował szereg interesujących zmian w tradycyjnych gatunkach tekstów literackich i naukowych¹.

Jednym z ciekawszych gatunkowo zjawisk w Internecie jest Wikipedia, czyli Wolna Encyklopedia Internetowa, która stała się obecnie jednym z najpopularniejszych miejsc poszukiwania informacji w Internecie. Wikipedia jest zjawiskiem ciekawym, wykazującym interesujące i specyficzne parametry pod względem strukturalnym oraz stylistycznym.

Dotychczasowe prace badawcze poświęcone Wikipedii ograniczają się do kilku artykułów powstałych głównie w środowisku badaczy amerykańskich, takich jak A. Lih (2004), F. Viegas, M. Wattenberg, K. Dave (2004), czy S. Herring (2005). A. Lih (2004) zanalizował rozwój Wikipedii, technologię jej funkcjonowania oraz strategie działania społeczności wikipedystów umożliwiające rozwój projektu. Lih badał również zmiany i modyfikacje artykułów Wikipedii przed i po ich zacytowaniu w mediach prasowych. Wykazał wyraźne zmiany oraz poprawę merytoryczną i stylistyczną poszczególnych artykułów po tym, jak zostały wspomniane lub zacytowane w prasie. Dogłębną analizę technologii działania Wikipedii przedstawili F. Viegas, M. Wattenberg i K. Dave (2004). Wykorzystując autorski program *history flow*, monitorujący wszelkie zmiany edycyjne, poddali oni analizie metody współpracy w społecznościach internetowych, takich jak Wikipedia. Skoncentrowali się na stopniu respektowania praw autorskich, negocjowaniu wspólnego punktu widzenia pomiędzy autorami o rozbieżnych poglądach, a także na sposobach zwalczania wan-

---

¹ Por. Crowston, K., M. Williams (1998), Herring, S. (2005), Yates J., W. J. Orlikowski (1992).

dalizmu i antyspołecznych zachowań wśród użytkowników encyklopedii. Z kolei S. Herring (2005) skupiła się na porównaniu Wikipedii z inną encyklopedią internetową - Everything2, działającą na podobnych zasadach jak Wikipedia, lecz z mniej rygorystyczną kontrolą edycyjną. Wykazała, iż brak kontroli edycyjnej prowadzi do znacznych różnic między hasłami poszczególnych encyklopedii pod względem merytorycznym oraz stylistycznym.

Niniejsza analiza przedstawia charakterystykę schematu konstrukcyjnego Wikipedii oraz opis składniowo-leksykalny wybranych artykułów, aby wykazać, w jaki sposób Internet determinuje ich kształt.

1. Schemat konstrukcyjny Wikipedii

Angielska Wikipedia powstała w styczniu 2001 roku². Obecnie uważana jest za największą i najszybciej rozwijającą się encyklopedię na świecie. Posiada aktywnie rozbudowywane wersje w ponad stu językach³. Każdego dnia ponad 2000 artykułów dodawanych jest do Wikipedii, a artykuły już istniejące są na bieżąco modyfikowane, rozbudowywane i uaktualniane. Angielska Wikipedia zawiera ponad 500 000 haseł, nieco mniej obszerna jest niemiecka, licząca 200 000 haseł, a także francuska, szwedzka oraz japońska, zawierające po ponad 100 000 haseł. Polska wersja językowa, powstała we wrześniu 2001, obejmuje ponad 80 000 artykułów⁴.

Wikipedia opiera się na systemie wiki, zaprojektowanym w 1995 roku. Mechanizm ten umożliwia dowolnemu użytkownikowi stwarzanie oraz edytowanie stron internetowych swobodnie, stosując każdy z dostępnych typów przeglądarek. Program ten umożliwia każdemu edycję strony w dowolnym jej punkcie. Wszelkie zmiany na danej stronie są zapisywane, co pozwala prześledzić drogę jej rozwoju⁵. Dzięki temu programowi, Wikipedię, w odróżnieniu od klasycznej encyklopedii opracowywanej przez grono ekspertów określonych dziedzin, może tworzyć każdy. Jest ona kreowana w całości przez ochotników, powodowanych chęcią dzielenia się wiedzą. Ten fakt decyduje o specyficzności i wyjątkowości Wikipedii oraz ma wpływ na jej strukturę i sposób funkcjonowania.

Polska wersja Wikipedii zawiera, jak już wspomniano, 80 000 haseł przedstawionych w porządku alfabetycznym oraz przedmiotowym. Na stronie głównej encyklopedii znajduje się alfabetyczny indeks wszystkich haseł, jak również, co odróżnia Wikipedię od pozostałych encyklopedii dostępnych w Internecie, indeks haseł odpowiadających określonym dziedzinom nauki, np. Nauki humanistyczne, Matematyka, Technika, Biografie, Astronomia itd. Wikipedia oferuje także portale tematyczne za-

---

² www.wikipedia.org

³ Oprócz najpopularniejszych Wikipedii, takich jak angielska, niemiecka i francuska, istnieje również wersja tagalog, sanskrycka, marathi, volapuk i wiele innych, co wskazuje na ogromną popularność projektu Wiki.

⁴ www.en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Multilingual_statistics

⁵ www.pl.wikipedia.org/wiki/Wiki

wierające zbiór informacji dotyczących poszczególnych dyscyplin nauki, sztuki oraz sportu, co jest użyteczne dla osób zainteresowanych danym obszarem wiedzy.

Na stronie głównej są zamieszczane także aktualne informacje dotyczące bieżących wydarzeń w Polsce i na świecie. Dzięki temu Wikipedia oprócz funkcji encyklopedycznej spełnia również rolę portalu informacyjnego oraz kalendarium prezentującego rocznice ważnych wydarzeń.

Na stronie wejściowej znajdują się ponadto linki do Wikipedii prowadzonych w innych językach, a także do siostrzanych projektów opartych również na systemie wiki, takich jak Wikimedia, Wikisłownik, czy Wikicytaty.

Hasła w encyklopedii są zróżnicowane pod względem objętości i konstrukcji. Często bardzo obszerne, wychodzą poza podstawową encyklopedyczną wiedzę, przypominając artykuły naukowe. Hasła o dużej objętości są poprzedzane spisem treści. W przypadku takich artykułów istotną rolę odgrywają często stosowane graficzne środki segmentacji, tj. oznaczenia przedziału służące wyznaczaniu systematycznej podzielności struktury tematycznej. Służy temu: stosowanie śródtytułów, różnicowanie typów i rozmiarów czcionki i układu przestrzennego tekstu. Pod każdym artykułem znajduje się również lista haseł tematycznie związanych z danym artykułem. Ponadto hipertekst umożliwia automatyczne przekierowanie czytelnika do innego hasła związanego z danym materiałem.

Tym, co zasadniczo odróżnia Wikipedię od klasycznej encyklopedii i stanowi jej istotę, jest możliwość edytowania danego artykułu w dowolnej jego części. Służy temu opcja „Edytuj”, korzystając z której każdy czytelnik może dodawać lub modyfikować informacje zawarte w danym artykule. Ponadto każdemu artykulowi towarzyszy lista dyskusyjna, na której toczą się czaty na temat danego hasła. Co więcej, każdy artykuł posiada archiwum, w którym można przejrzeć historię jego powstania i wszelkich poczynionych modyfikacji.

Cechą charakterystyczną dla Wikipedii jest także „Portal wikipedystów”, czyli portal twórców encyklopedii. Każdy użytkownik znajdzie tutaj informacje dotyczące samej encyklopedii, a także możliwości współuczestniczenia w jej tworzeniu. Portal zawiera rady i wskazówki określające zasady pisania artykułów, ich edycji, tzw. etykiety wikipedysty oraz listę artykułów, o które należy jeszcze Wikipedię wzbogacić⁶.

Zawartość encyklopedii udostępniana jest na zasadach Licencji Wolnej Dokumentacji GNU. Licencja ta gwarantuje użytkownikom wolny dostęp do wszelkich treści zawartych w encyklopedii, możliwość swobodnego ich wykorzystywania oraz rozpowszechniania⁷.

2. Struktura składniowo-stylistyczna Wikipedii

Podstawową cechą charakterystyczną dla Wikipedii, odróżniającą ją od klasycznej encyklopedii, jest to, iż w całości jest ona tworzona przez grono ochotników⁸. Są

⁶ Zob. http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Portal_wikipedystów

⁷ http://pl.wikipedia.org/wiki/GNU_Free_Documentation_License

⁸ Pierwotnie Wikipedia miała być tworzona tylko przez ekspertów. Twórcy Wikipedii, L. Sanger

to głównie miłośnicy nauki, którzy obok swych podstawowych specjalności i zawodów równolegle uprawiają lub interesują się daną dziedziną wiedzy. Pobudzani chęcią dzielenia się wiedzą i popularyzacją nauki, pasją poznawczą oraz chęcią tworzenia, dobrowolnie opracowują nowe, bądź doskonałą istniejące hasła encyklopedii.

Fakt ten, decydujący o strukturze i kompozycji portalu, w istotny sposób wpływa również na strukturę językową encyklopedii. Znajdowanie szaty werbalnej dla tekstu naukowego tego typu nie jest czymś łatwym i mechanicznym. Opracowanie hasła encyklopedycznego wymaga bowiem odpowiedniego władania językiem naukowym, normą stylową. Językowe ujęcie informacji wymaga pełności i eksplicytności wyrazu (Gajda 1990: 112). Ważny jest, innymi słowy, poziom kultury języka, czyli stopnia umiejętności posługiwania się językiem, przyswojenia norm językowych. Krąg twórców Wikipedii jest bardzo zróżnicowany, stopień opanowania reguł językowych przez poszczególnych autorów jest niejednorodny, co pociąga za sobą różnorodność w doborze środków językowych przy tworzeniu i opracowywaniu haseł encyklopedycznych.

W celu zbadania istniejących ww. rozbieżności stylistycznych pomiędzy artykułami encyklopedii, posłużyłam się zbiorem 50 losowo wybranych artykułów dostępnych w Wikipedii. Hasła pochodziły zarówno z katalogu alfabetycznego i przedmiotowego. Z każdej kategorii tematycznej zostało wybranych od 2 do 4 artykułów, w zależności od dostępnej liczby haseł z określonej dziedziny. Wszystkie objęte analizą artykuły liczyły ponad 100 słów. Taki wybór pozwolił uzyskać możliwie całościowy i reprezentatywny opis języka i struktury Wikipedii oraz wykazać różnice językowe i stylistyczne haseł opracowywanych przez różnych autorów.

Wielość autorów Wikipedii stanowi, jak się okazuje, silny czynnik stylotwórczy Wikipedii, jako że ujawniają się cechy stylowe charakterystyczne dla poszczególnych twórców. Różnice są widoczne w odmiennym doborze środków składniowych oraz leksykalnych u poszczególnych autorów.

2.1. Środki składniowe

Analiza środków składniowych obejmuje stopień nominalizacji, obecność konstrukcji bezosobowych, wypowiedzeń złożonych, imiesłowowych równoważników zdań oraz konstrukcji wtrąconych.

Artykuły Wikipedii cechuje zaskakująco niski stopień nominalizacji treści. Tendencja do nominalizacji, specyficzna dla większości tekstów naukowych, wyrażająca dążenie do obiektywizacji myślenia oraz ekonomii wyrazu i kondensacji treści, nie jest wszakże charakterystyczna dla haseł Wikipedii. Autorzy nie wykazują dążności do ścisłości i oszczędności w eksplikacji. Zdania są z reguły długie, złożone, o wysokim stopniu rozbudowania wypowiedzeń (zdania z dwoma lub trzema członami podrzędnymi). Niejednokrotnie, zdania podrzędne, poddane procesowi nominalizacji, zyskałyby formę bardziej przejrzystą i czytelną.

---

oraz J. Wales wymagali, aby każdy autor hasła posiadał stopień doktora danej dziedziny wiedzy. Warunek ten jednak przestał obowiązywać wraz z dynamicznym rozwojem encyklopedii. http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Wikipedia.

W stylistyce haseł widoczna jest również bardzo znikoma ilość imiesłowowych równoważników zdań, tak powszechnych w encyklopediach klasycznych oraz internetowych. Autorzy haseł wyraźnie unikają używania tych struktur, rozbudowując wypowiedzi poprzez stosowanie osobowych form czasownika w zdaniach wielokrotnie złożonych.

Dla przykładu: *Gdy uczestniczących elektronów jest 4, mamy do czynienia z wiązaniem podwójnym, które jednak w istocie jest dwoma różnymi wiązaniami, które łączą te same atomy; oprócz tego mogą to być jednak cząsteczki, które nie wykazują żadnych kwasowych własności, lecz tylko mają „zwykły” deficyt elektronów – pojęcie elektrofila jest więc szersze od pojęcia kwasu; ze względu na komercyjne znaczenie tych związków, które są masowo stosowane w przemyśle kosmetycznym, prowadzi się na całym świecie dość szeroko zakrojone poszukiwania, aby je wynajdować; wbrew rozpowszechnionym sądom, w przemyśle rzadko stosuje się estry, a jeśli już to raczej estry kwasów aromatycznych, a nie alifatycznych, ze względu na to, że estry łatwo ulegają rozkładowi w kontakcie z wilgocią z ciała, co generuje nieprzyjemnie pachnące kwasy alifatyczne; w ramach teorii systemów formalnych, rozwijanych zwłaszcza w kontekście informatyki i teorii obliczeń, możliwa jest oczywiście budowa takich systemów, w których aksjomaty mają nawet wymyślną postać, jednak w rzeczywistych teoriach matematycznych, a zwłaszcza w takich, które są interesujące z matematycznego punktu widzenia, to znacząco generują istotne, nietrywialne i ciekawe twierdzenia, aksjomaty zawsze są zdaniami prawdziwymi i prostymi; zmysły, na skutek kontaktu z materią zewnętrzną w stosunku do człowieka, odciskają na pneumie duszy pierwotne wrażenia, które następnie, już wewnątrz duszy ulegają procesowi wzajemnych porównań i połączeń, co prowadzi do powstawania idei wtórnych i złożonych, które jednak jakościowo są zawsze tylko pochodną wrażeń zmysłowych; o związkach mających tendencję do rozpuszczania się w rozpuszczalnikach apolarnych mówi się, że mają one własności lipofilowe lub hydrofobowe, zaś o związkach łatworozpuszczalnych w polarnych rozpuszczalnikach, że są one lipofobowe lub hydrofilowe. Istnieją też związki, które są z jednej strony lipofilowe, a z drugiej lipofobowe. Nazywa się je związkami amifilowymi i mają one tendencję do formowania emulsji, a nie tzw. roztworów właściwych.*

Zdania wtrącone są powszechnie stosowane wśród twórców Wikipedii. Poprzez ich użycie, autorzy głównie zaznaczają swoją obecność w tekście danego hasła oraz nadają poszczególnym tekstom charakter wywodu naukowego. Bardzo liczne są wtrącenia typu: *mówiąc najprościej; formalnie rzecz biorąc; innymi słowy; co można wytłumaczyć jako; krótko mówiąc; mówiąc ściśle; co warto zaznaczyć; o czym warto wspomnieć.*

2.2. Struktura leksykalna

W płaszczyźnie leksykalnej obserwowalne są zwiększone proporcje czasownika do rzeczownika, co stanowi oczywistą konsekwencję wyżej wspomnianego braku nominalizacji. Jak już wspomniano, stosowanie osobowych form czasownika stanowi kolejną cechę stylistyczną charakterystyczną dla większości twórców Wikipedii. Poprzez wzrost użycia osobowych form czasownika silnie zaznacza się dynamizm

tekstu, zwiększa się aktywność zaimka i przymiotnika. Powszechne jest stosowanie czasownika w 1. osobie liczby mnogiej, szczególnie w hasłach z zakresu nauk ścisłych, co nadaje im formę wykładu naukowego. W tekstach tego typu, co więcej, najsilniej zaznaczona jest obecność autora artykułu. Jest to widoczne na następujących przykładach: *o adsorpcji mówimy; terminu tego stosujemy; możemy uprościć nasze rozważania; musimy udowodnić, że*. Stosowanie czasownika w 1. osobie liczby mnogiej szczególnie zaznacza się w przedstawianiu dowodów określonych twierdzeń, np. *przyjrzyjmy się, więc; chcemy użyć lematu, więc bierzemy; dochodzimy do wniosku; wykluczaliśmy; pokazaliśmy; zauważmy, że; przypuśćmy, że*.

Często stosowane środki więzi i łączenie pomiędzy akapitami tekstu nadają poszczególnym hasłom charakter wykładu naukowego. Oprócz formalnych środków spajających, takich jak: *podsumowując; sumarycznie; następnie; co więcej*, etc. powszechne jest stosowanie w tej roli wyrażen deiktycznych, a także kolokwialnych, np. *przejdźmy do spraw nieco poważniejszych; inna wersja to; i jeszcze dwa przykłady; wspomnijmy też o; wreszcie na koniec*.

Znamienną cechą artykułów występujących w Wikipedii jest stosunkowo wysoki stopień nagromadzenia potocyzmów. W planie leksykalnym bowiem silnie zaznaczona jest obecność wyrażen potocznych oraz frazeologizmów. W obrębie leksyki kolokwialnej najczęściej występują przysłowki i przymiotniki (*zwykle, dość, zbyt, któryś, raczej, spore, nieco, niezbyt, niejako, o wiele lepszy, byle, wymyślnie, kiepsko, zbytnio, banalny, po prostu, faktycznie, oplakany* (skutek)), czasowniki (*mieć do czynienia, dać się coś zrobić, obyc się, folgować sobie, naginać reguły*), frazeologizmy (*na dłuższą metę, iść pod prąd, prowadzić na manowce, na swój sposób, niepodobna jest myśleć; diabeł tkwi w szczegółach*). Wyrazy i związki potoczne pełnią tu przede wszystkim funkcję ekspresywną. Są demonstracją odczuć, przekonań, sposobem subiektywnego wartościowania treści.

Kolejną właściwością tekstów Wikipedii, wychodzącą poza cechy stylowe encyklopedii, jest właśnie ich nacechowanie subiektywnością i odautorskim komentarzem. Chociaż procesem tworzenia hasel kieruje oficjalna zasada neutralnego punktu widzenia (NPOV), zobowiązująca do unikania stronniczości i uprzedzeń przy tworzeniu tekstów, twórcom Wikipedii nie udaje się uniknąć słownictwa ujawniającego postawę nadawcy, jego intelektualne i emocjonalne oceny. Mimo tendencji do zachowania bezosobowości, nieemocjonalności, obiektywizmu, nie brak świadomie użytych środków obliczonych na wywarcie określonego wpływu na odbiorców, np. *warto pamiętać; zdumiewające jest to; łatwo zauważyć; błędem jest twierdzenie; choć wielu wydaje się, to; czy też np. nietypowe jest określanie; nie należy oczywiście traktować tej tezy poważnie; nie należy przypisywać wagi takim stwierdzeniom; najpiękniejsze w przyglądaniu się dziejom malarstwa jest (...)*.

W planie leksykalnym subiektywizm i „ja” autora wyraża się także w powszechnym i nadmiernym stosowaniu słownictwa wartościującego i oceniającego, które pozbawia tekst rzeczowości i neutralności np. *co ciekawe, paradoksalne* (konsekwencje); *nieco lepsza* (teoria); *stosunkowo prosty* (wzór); *dość ważny* (termin); (określenie) *niezbyt precyzyjne*; (twierdzenia) *nietrywialne i ciekawe*; (zasada) *świetnie zakorzeniona; kiepski; niechlujny; banalnie prosta* (krytyka).

2.3. Błędy i braki językowe

W hasłach Wikipedii widoczne są trudności w precyzyjnym wyjaśnianiu konkretnych terminów i zjawisk. Definiowanie i uściślanie pojęć następuje poprzez wprowadzanie wyrażen określających (*w tym sensie, że; to znaczy, że; przez co rozumie się; właśnie tak; jak sobie można wyobrazić; jako taki*), a także poprzez nadmierne stosowanie cudzysłowów (np. *atom „daje” elektrony; analiza podchodzi do syntezy niejako „od końca”; cząsteczka „lubi” elektrony; „narodziny”/”śmierć” rodnika; dobra materialne się „zjawiają”; zdobywa się dobra „na siłę”*).

Do wyżej opisanych błędów dochodzą także błędy typowo językowe, stylistyczne, gramatyczne i interpunkcyjne. Dla przykładu: *powoduje to, że wiązanie to; mniej często; oraz są też; w rzeczywistości blokuje więcej rzeczywistych miejsc; zastosowanie różnych definicji prowadzi do różnych rezultatów; twierdzenia, które stwierdzają; dowód jest brzydki; twierdzenie można wysłować; empiryzm ma dwa rodzaje; wykształciło się szereg; teologia z założenia zakłada; założycielem i twórcą założeń był*. Swoista nieporadność językowa obecna jest także w dłuższych wypowiedziach, np. *Nie leczona zależność psychiczna od substancji chemicznych prowadzi najczęściej do więzienia, szpitala, a w końcu i do śmierci; Zeus miał wielu ślubnych i nieślubnych potomków, bo folgował sobie z boginiami i ziemiankami; czy też dłuższy fragment, będący przykładem subiektywności, potoczności i stylistycznej nieodpowiedniości: Manieryzm manifestuje się w celowym naginaniu reguł anatomii. Malarz manierystyczny może dodać parę kręgów szyjnych. Może pozbawić czyjeś ciało masy i wpleść zapierającą dech w piersiach konfigurację eterycznych ciał. Gdyby epoki malarskie krzącały, pierwszymi słowami manieryzmu byłyby: Moge! Moge!*

Powyższy przykład obrazuje, iż braki tekstu mają niejednokrotnie nie tylko charakter językowy polegający na użyciu środków języka nieformalnego, potocznego, na niejasnym i nieprecyzyjnym wyrażaniu myśli, lecz także charakter treściowy wyrażający się w niepełności opisu i błędach rzeczowych.

3. Porównanie struktury składniowej Wikipedii polskiej, angielskiej oraz niemieckiej

Aby przekonać się, czy ww. braki dotyczą tylko polskiego wydania Wikipedii, porównałam ją z dwiema największymi odmianami wolnej encyklopedii - angielską i niemiecką. Za próbkę badawczą posłużyło mi 10 losowo wybranych artykułów o podobnej objętości, występujących we wszystkich trzech wydaniach Wikipedii. Artykuły pochodziły z różnych dziedzin nauki, były tworzone przez różnych autorów. Analiza obejmowała częstość występowania struktur osobowych czasownika, wskazujących na obecność autora, częstość użycia strony biernej, wyrażen kolokwialnych, zdań pojedynczych oraz długość zdań w tekście. Jak się okazuje, występują drobne różnice pomiędzy kształtem językowym poszczególnych artykułów.

Wyniki analizy przedstawiają się następująco:

1. Największa liczba czasowników w formie osobowej, oraz ilość odautorskich komentarzy występuje w tekstach polskich (28), ze znikomą ich ilością w tekstach angielskich (7) oraz niemieckich (2).

2. Stosowanie struktur w stronie biernej jest najczęstsze w tekstach niemieckich (51) oraz angielskich (47), stosunkowo rzadkie natomiast w języku polskim (20).
3. Wyrażenia kolokwialne, spotykane w wydaniu polskim (52), występują także w innych odmianach Wikipedii, lecz z mniejszą częstotliwością. W języku angielskim wyrażen potocznych wystąpiło 26, natomiast w niemieckim 13.
4. Długość zdań zaś jest porównywalna we wszystkich odmianach językowych. Najmniejsza częstotliwość zdań pojedynczych spotykana jest w języku niemieckim.

Dokładne dane dotyczące częstotliwości występowania poszczególnych struktur w analizowanych artykułach prezentuje poniższa tabela.

Tabela 1. Konfiguracja struktur składniowych w wybranych artykułach polskiej, angielskiej oraz niemieckiej Wikipedii

Artykuł	Obecność autora			Strona bierna			Potoczmy			Długość zdań			Zdanie pojedyncze		
	PL	EN	DE	PL	EN	DE	PL	EN	DE	PL	EN	DE	PL	EN	DE
Twierdzenie o 4 kolorach	2	2	0	3	4	6	8	5	3	16	14	12	2	3	0
Taniec	4	0	0	1	7	9	10	2	0	12	10	18	4	2	0
Barbizończycy	4	0	0	0	2	2	6	2	0	14	10	17	1	1	0
Wiązanie chemiczne	4	2	0	4	8	6	8	4	2	16	12	18	0	2	2
Czarodziejka z księżycą	5	0	0	4	6	9	6	2	4	12	18	17	4	2	2
Rower górski	2	0	0	0	5	8	4	5	2	20	15	15	2	2	0
Degeneracja	5	1	0	2	4	4	3	2	2	18	20	20	0	0	0
Algorytm Viterbiego	2	1	0	2	5	4	3	2	0	14	18	15	1	0	0
Horoskop	2	1	0	4	6	3	4	2	0	18	18	14	0	0	2
Całość	28	7	2	20	47	51	52	26	13	16	16	16	14	12	6

Należy jednak podkreślić, iż większość twórców encyklopedii, pomimo braku odgórnych, oficjalnych kryteriów określających styl artykułów oraz braku formalnych konsekwencji w wypadku nieodpowiednio napisanego hasła, stara się stosować do ogólnie przyjętych norm języka naukowego. S. Herring (2005: 9) wyjaśnia, iż bardzo istotną rolę odgrywa grupa oddanych i ambitnych wikipedystów, którzy nieustannie poszukują oraz poprawiają wszelkie uchybienia językowe, aby nadać Wikipedii format i styl typowy dla encyklopedii. Istotniejszym wytłumaczeniem jednak wydaje się istnienie w świadomości każdego twórcy encyklopedii pewnych powszechnie przyjętych norm dotyczących gatunku encyklopedii i jej warstwy językowej. Istnienie gatunku bowiem, jak twierdzi S. Gajda (1990: 114), związane jest ze świadomością społeczną oraz ze świadomością gatunkową, która wchodzi w skład kompetencji

językowej. Tę kompetencję kształtuje układ przekonań normatywnych i dyrektywnych, które wyznaczają cele tworzenia danego dzieła. Przy bardziej rozwiniętej świadomości językowej wzrasta zdolność świadomej oceny i celowego użycia środków językowych. Nadawca wykorzystuje swoją wiedzę o języku oraz o sytuacji komunikacyjnej do optymalizacji procesu porozumiewania się. Jest w stanie twórczo posłużyć się systemem norm językowo-komunikacyjnych, uwzględniając różne typy odbiorców (Gajda 1990: 114).

Niedostateczne opanowanie tychże norm przez wybranych twórców encyklopedii prowadzi jednak do znacznych różnic językowych między artykułami. Wikipedię charakteryzuje widoczna elastyczność, otwartość i swoboda językowa. W większości artykułów dają się zauważyć synkretyzm i eklektyzm stylowy, polegające na łączeniu naukowej terminologii z leksyką kolokwialną. Widoczna jest specyficzna nieporadność językowa, trudność w operowaniu językiem teoretyczno-naukowym, w którym dokonuje się poważnych uproszczeń. Powstaje swoista hybryda języka naukowego, publicystycznego i potocznego. Taka swoboda językowa czyni jednakże Wikipedię bardziej dostępną dla większego grona użytkowników Internetu. To odejście od typowego dla encyklopedii formalizmu, ścisłości terminologicznej i suchości czyni Wikipedię nieco odmienną gatunkowo. Choć Wikipedia, jak większość encyklopedii, pełni funkcję informacyjną i dydaktyczną, stanowi także źródło rozrywki, jest miejscem ekspresji i wymiany poglądów. Wyłania się tutaj problem rozwoju gatunku, ciągu gatunkowego i jego odmian. Struktura gatunkowa, co wyraźnie obrazuje Wolna Encyklopedia, jest zjawiskiem dynamicznym, ma swoją genezę i znajduje się w stanie permanentnej mniej lub bardziej wyraźnej zmiany, dyktowanej w tym przypadku potrzebami danej społeczności, a także przemianami technologicznymi.

4. Perspektywy rozwoju Wikipedii

Możliwości rozwoju Wikipedii są praktycznie nieograniczone, co stanowi jej niekwestionowany atut. Dzięki łatwości tworzenia, redagowania i uaktualniania haseł, encyklopedia może się dynamicznie rozrastać. Atrakcyjna jest ponadto możliwość wykorzystania materiałów multimedialnych (zdjęcia, nagrania, filmy) wzbogacających poszczególne informacje, jak również możliwość tworzenia portali tematycznych, gromadzących informacje określonych dziedzin wiedzy. Niewątpliwym walorem wolnej encyklopedii jest także mobilizujące poczucie wspólnoty autorów, satysfakcja ze współuczestniczenia w tworzeniu źródła wiedzy.

Nie brak jednak stron negatywnych, które wiążą się przede wszystkim z brakiem formalnych kwalifikacji zawodowych encyklopedystów i niewielkim udziałem profesjonalistów w tworzeniu Wikipedii, a przez to niezadowalającą jakością merytoryczną części haseł. Słabą stroną encyklopedii jest także opisany wyżej niewystarczający poziom językowy niektórych haseł, synkretyzm stylowy i różnice stylistyczne między artykułami.

Wikipedia będzie się bez wątpienia nadal rozwijać, co można stwierdzić na podstawie systematycznie powiększającego się grona jej twórców oraz szybko rosną-

cej liczby haseł⁹. Jej rozwój jest źródłem bogatego materiału badawczego z zakresu językoznawstwa. Niniejsza analiza stanowi zaledwie wprowadzenie i ogólne zarysowanie problemów związanych ze specyfiką tej encyklopedii. Interesująca i ważna poznawczo byłaby analiza historyczna rozwoju poszczególnych haseł, charakteru wprowadzanych zmian językowych, ich stopniowego udoskonalania stylistycznego. Kolejny materiał badawczy stanowi język i komunikacja uczestników na listach dyskusyjnych Wikipedii oraz czatach związanych z poszczególnymi artykułami. Na uwagę zasługuje również sposób kategoryzacji haseł, szczególnie w portalach tematycznych.

Wolna encyklopedia dostarcza materiału do badania nie tylko z językoznawczego, ale także z socjologicznego punktu widzenia. Twórcy Wikipedii tworzą bowiem swoistą wspólnotę internetową, której struktura oraz charakter stanowią mogą interesujący przedmiot badań.

Summary

The paper presents the results of a genre analysis of an online encyclopedia – Wikipedia, whose form is completely shaped by the web. The aim of the analysis was to determine characteristic features of the encyclopedia and point out the ways in which it differs from other available online encyclopedias. Analysis covered structural and stylistic features of the articles. Structural analysis defined the characteristics of the visual side of the encyclopedia, graphics, constructional elements of the site as well as systemic mechanisms. Stylistic analysis verified the language of the encyclopedia, language of articles and means of communication with the users. Linguistic analysis verified the degrees of formality, lexis as well as the most frequent syntactic structures. The results show how users acting through mechanisms provided by the system can shape the features of the content in particular ways. The paper also includes a comparative analysis of the Polish version of Wikipedia with its English and German equivalents.

Bibliografia

- Crowston, K., M. Williams (1998): Reproduced and emergent genres of communication on the www, crowston.syr.edu/papers/genres-journal.html.
- Gajda, S. (1990): *Współczesna polszczyzna naukowa. Język czy żargon?*, Opole: Instytut Śląski.
- Gajda, S., Z. Adamiszyn (red.) *Język potoczny jako przedmiot badań językoznawczych. Materiały konferencji z 18–20 X 1990 w Opolu*, Opole: WSP.
- Herring, S. C., W. Emigh (2005): *Collaborative Authoring on the Web: A Genre Analysis of Online Encyclopedia*, *Proceedings of HICSS-38*, Los Alamitos: IEEE Press.

---

⁹ Wikipedia prowadzi regularne statystyki pokazujące rozwój poszczególnych wersji językowych encyklopedii. <http://en.wikipedia.org/wikistats/PL/Sitemap.htm>

- Kamińska-Szmaj, I. (1990): *Różnice leksykalne między stylami funkcjonalnymi polszczyzny pisanej*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Lih, A. (2004): Wikipedia as participatory journalism: Reliable sources?, www.jmsc.hku.hk/faculty/alih/publications/utaustin-2004-wikipedia-rc2.pdf.
- Urbańczyk, S. (1991): *Słowniki i encyklopedie. Ich rodzaje i użyteczność*, Katowice: Wydawnictwo Katowickie.
- Viegas, F. B., M. Wattenberg, K. Dave. (2004): Studying cooperation and conflict between authors with history flow visualizations, *CHI 2004*, 575–582.
- Wilkoń, A. (1987): *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*, Katowice: Uniwersytet Śląski.
- Yates, J., W. J. Orlikowski (1992): Genres of organizational communication: A structural approach to studying communication and the media, *Academy of Management Review* 17, 299–326.